

УДК 821.163.41-3'06.09-055,2 Л.Арсич, М. Гримич

ХУДОЖНІ ВТІЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ РОЛЕЙ ЖІНОК У РОМАНАХ “МАНГО” ЛЮБІЦІ АРСИЧ ТА “МАГДАЛИНКИ” МАРИНИ ГРИМИЧ

Надія ГДИЧИНСЬКА

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра слов'янської філології,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: nadia_gdychynska@ukr.net*

У статті розглянуто проблеми функціонування жіночої прози на сучасному етапі розвитку літератури, подано коротку характеристику феномену жіночої творчості, проаналізовано статуси жінок у суспільстві. Особлива увага у процесі дослідження приділяється аналізу соціальної ролі жінки у художніх творах, авторами яких є жінки.

Ключові слова: соціальна роль, соціум, жіноча проза, соціальний тип, гендер, сучасна проза.

Протягом останніх десятиліть суспільство активно змінювалось, змінювались і соціальні ролі людей у ньому, у тому числі і статус жінки у такому суспільстві. Її місце та роль у ньому – одне з одвічних питань.

Людина в суспільному житті, як правило, виконує кілька соціальних ролей. Про соціальну роль йдеться тоді, коли за тривалої соціальної взаємодії регулярно відтворюються певні стереотипи поведінки, тобто роль є окремим аспектом цілісної поведінки. Конкретні індивіди виступають у багатьох ролях. Наприклад, жінка одночасно може виконувати декілька соціальних ролей: бути дружиною, матір'ю, займати певну професійну посаду.

Соціальна роль – типова поведінка людини, пов'язана з її соціальним статусом, яка не викликає негативної реакції соціального середовища.

З розвитком суспільства роль жінки дещо змінює своє значення, набуває нових рис та особливостей. У найбільш розвинених суспільствах жінки на рівні з чоловіками претендують на загальний ринок праці, їхня соціальна роль перестає бути пов'язана виключно з домашнім господарством та турботою про дітей. На відміну від недалекого минулого, жінки отримали доступ до освіти. Помітно скоротився список “чоловічих” професій. Найсуттєвішим є те, що жінка може вільно реалізувати себе. Одним словом, майже у всіх країнах світу серед жінок зросло число можливостей, які є рівними із можливостями чоловіка. У результаті з'являється все більше жінок, які стали успішними у традиційно “чоловічих” сферах діяльності – політиці, праві, економіці. Це стосується і літератури.

На початку ХХ століття розпочалося активне дослідження феномена жіночої творчості. Це свідчить про зміни культурних орієнтирів суспільства. Поява нової концепції особистості жінки, що виявлена в зображенні типу “нової героїні”, зумовлена актуалізацією гендерної проблематики в жіночій прозі, осмисленням ролі жінки в патріархальному суспільстві і можливостей її зміни. “Жіноча проза – це соціокультурний феномен, який виникає в процесі освоєння жінками публічного простору і який виражається в появі літературних текстів, які описують світ, соціальний досвід і практики жінок очима жінок. (...) Жінки-письменниці у своїх романах відкрили новий світ: світ жінки, описаний очима жінки. У своїх творах письменниці пропонували суспільству не тільки нові теми, але й нові зразки поведінки, відстоювали право жінки на самостійний вибір, на самостійну долю. Поява жінок-авторів, які пишуть романи, де в центрі розповіді – жінка, яка сама будує своє життя, поклато початок феномену жіночої прози” [3].

Оскільки література завжди була певним відображенням епохи, саме у художніх творах ми можемо відслідкувати, як змінювалась роль жінки у літературі та суспільстві. Оскільки темою даної статті є сучасна проза, то у ній розглядатиметься соціальна роль жінки на сучасному зрізі історії, а об’єктами дослідження соціальних ролей у літературі обрано романи сербської письменниці Любіци Арсич і української письменниці Марини Гримич.

Отже, спершу розглянемо соціальні ролі головних героїнь роману “Манго” Любіци Арсич. Потрібно зазначити, що усі обрані соціальні ролі є досить умовними.

Першою, кого ми проаналізуємо, буде Ліда. “Ліди тридцять дев’ять років. Вона розлучена, живе на другому поверсі будинку батьків, у квартирі, яку успадкувала від дідуся. На першому поверсі живуть її батьки, які у неділю організують сніданок, щоб “зібрати родину”...” [5, с. 16]. Вона закінчила біологічний факультет, але не може знайти роботи за спеціальністю. Тому працює у магазині одягу “Манго”.

Ліди відповідає соціальний тип “Амазонка” або “Мисливиця за чоловіками”. Це дещо агресивна особа, сенсом життя якої є процес завоювання чоловіка. Завоювання – ціла тактика щодо захоплення супротивника. Коли приз опиняється в руках мисливиці, він часто перестає її цікавити. Тільки новий об’єкт знову змушує її розворушитись. Таким жінкам гріє душу думка про те, що їх розум і логіка можуть перевершувати чоловічі. Доводячи це, мисливиця самостверджується.

В особистому житті Ліда перебуває у постійному “пошуку” справжнього чоловіка, що підтверджує нашу теорію. До “колекції” її потенційних і справжніх партнерів входять розлучений чоловік із травмами з війни, потім одружений Бранко, потім молодик з вулиці, а наприкінці – фемінізований модний коментатор із психічними травмами з дитинства.

Можливо, що Лідин образ втілює в собі сіамська кішка Фані, яка перебуває у пошуку справжнього kota-“чоловіка”.

Наступний образ – Душка. Її образ є досить неординарним порівняно з іншими героїнями. Душка займається малярством, веде здоровий спосіб життя, часто медитує. Вона активно висловлює феміністичні погляди та не прагне знайти собі чоловіка.

Ми визначаємо її соціальний тип як “Богему” Вона перебуває у постійному пошуку. З ентузіазмом береться за все нове і цікаве, часто не доводячи справу до кінця. Душка щоразу вигадує якусь нову манеру малювання, здійснює експерименти щодо харчування. Її не цікавить думка інших щодо її персони.

Таня – не корінна жителька Белграда, яка вступила на факультет астрофізики та вийшла заміж за свого викладача. Проте, здавалося б, щаслива історія кохання закінчується трагічно. Чоловік Тані помирає.

Її соціальний тип – “Розкішна жінка”. Така жінка красива і нерідко розумна, значить, знає, де і в яких обставинах демонструвати свої переваги.

Вона має хороші манери, добре освічена, артистична, жіночна. Вміє спілкуватися і робить це із задоволенням. Її переваги видно всім, а про недоліки знає тільки вона одна. Таня єдина з героїнь знаходить своє справжнє кохання, змінює роботу продавчині у “Манго” на екскурсовода у планетарії.

А тепер проаналізуємо головних героїнь роману Марини Гримич “Магдалинка”.

Своїм героїням Марина Гримич подає завжди влучну, лаконічну характеристику, яка вміщується у декілька фраз. Ця характеристика завжди виражена короткою довідкою, яку сама авторка подає як “інформацію для роздумів”. Одну із членів таємного товариства Магдалин – Сашу – вона характеризує так: “Народилася в Києві. Невеличкою зросту, смаглява, неприступна, середземноморський антропологічний тип. Фігура – без видимих жіночих опуклостей. Волосся – чорне, стрижка – “під хлопчика”. (...) Характер істинної арійки, нордичний, до огиди пунктуальний і педантичний” [2, с. 5].

З опису Саші ми можемо зробити висновок, що це жінка у розквіті сил, цілеспрямована, успішна у професії лікаря, відповідальна, знає, чого хоче. Такому образу жінки підходить так звана соціальна роль “Леді-бос”. Така особа є рішучою, яка звикла, щоб їй підпорядковувались колеги. Тримає всіх і все під контролем, причому не тільки на робочому місці, а й у сім’ї. Ця жінка завжди покладається тільки на свою власну думку, яка є єдино правильною, і підлеглі не повинні, та й, зрештою, не мають права її оскаржувати. У спілкуванні з чоловіками такі дами ведуть себе так само владно, як і на робочому місці, звідси труднощі у стосунках з протилежною статтю. Обличчя: відповідно до останніх вимог емансипації – у міру доглянуте, у міру природне. Мова в такої жінки командна, не слова, а накази. Тон підвищений. Манера вдягатися строга до консерватизму.

Наступний образ – образ Ксені. Вона вчителька французької мови. Авторка описує її так: “Зовнішність – янгольська. Характер – янгольський”. [2, с. 49]. Її соціальна роль – “Учителька” або “Інтелектуалка”. Вона розумна, іронічна, логічна. Спостережлива. Добре знає життя, але частіше з теоретичного погляду. Може дати слушну пораду і допомогти подрузі знайти вихід із будь-якої життєвої ситуації. Весь її досвід – це помилки оточуючих. Інтелектуалка любить аналізувати всіх і вся.

Наступний об’єкт нашого дослідження – Віка. “Віка народилася в Києві. висока, струнка, довгонога. Волосся – довге, хвилясте, золотаве. Тип обличчя – Мерілін Монро. (...) Заміжня, але чоловіка не бачила жодного разу в житті. Дітей не має.

Хобі – витратити великі гроші” [2, с. 6–7]. Їй відповідає соціальний тип – “Фатальна жінка” або “Леді-вамп”.

Вона є безумовно красивою особою. Її неочікувана імпульсивність і пристрастність поєднуються з холодністю і тверезим розрахунком. Фатальна жінка тримає у напрузі і чоловіків, і жінок. Якщо чоловіків вона захоплює, то подружки борються зі змішаними відчуттями ревності і заздрощів.

Слава уособлює тип “Богемі”. Вона рвучка, мінлива, емоційна, одержима своїми ідеями. Творчість – перш за все. Все нове її захоплює, далека від реальності, зокрема від побуту, але не без винятків. Абсолютно безграмотна в питаннях економії та фінансів. Неорганізована і недисциплінована. Вона постійно в пошуку. З ентузіазмом береться за все нове і цікаве, часто не доводячи справу до кінця. Для Слави характерна мінливість настроїв, відносин і поведження. Вона то перебуває у депресії, то шукає нові захоплення. Її не цікавить думка інших щодо її персони. Спілкується в колі творчих особистостей, тобто там, де знаходить розуміння. Не позбавлена почуття гумору.

З роману ми дізнаємося, що Слава – поетеса. Манера одягатися у Слави – суцільна еkleктика; іноді екстравагантність, іноді – все чорне. Макіяж – інколи мінімальний, інколи аж занадто помітний. “Славка тримала в своєму гардеробі купу речей, які добирала за однією засадою: “Щоб теліпалося” [2, с. 125].

Порівнявши героїнь обох романів, ми дійшли до висновку, що всі вони є самодостатніми особистостями з багатою життєвою історією, майже завжди насиченою надзвичайними подіями. Хоча “літературні світи” обох авторок дуже відрізняються між собою, героїні цих жіночих романів мають досить сильні характери та непохитну віру у краще майбутнє. Жінки у сербському “літературному світі” виглядають більш реальними, їхні щоденні турботи більш побутові, а самі події роману нагадують фрагмент, узятий із звичайного життя. Героїні ж українського роману є типовими жінками, які опинилися в нетипових обставинах. Марина Гримич ставить над героїнями певний експеримент: переносить їх у цілком незнайоме середовище та спостерігає як вони будуть поводитись у незвичних умовах.

Отже, проаналізувавши всіх героїнь романів “Манго” і “Магдалинка” за зовнішніми і психологічними характеристиками, ми побачили, що жінка може бути доволі різноманітною у своїх проявах, а художня література, як велике “дзеркало”, відображає і зміну традиційних жіночих ролей, і феміністичні дискусії в сучасному суспільстві. Водночас література сама є засобом філософування про жінку в сучасному світі.

Усупереч стереотипам, які склалися на цьому етапі історії, можемо зробити висновок, що творчість авторок-жінок може активно позмагатися у популярності з письменниками-чоловіками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Вайнштейн О.* Розовый роман как машина желаний / Ольга Вайнштейн // Новое литературное обозрение. – 1996. – № 22. – 448 с.

2. *Гримич М.* Магдалинка : [роман] / Марина Гримич. – Львів : Кальварія, 2003. – 148 с. – (Першотвір)
3. Словарь гендерных терминов [Электронный ресурс] / [ред. А. А. Денисова]. – М. : Информация XXI век, 2002. – 256 с. – Режим доступа : <http://www.owl.ru/gender/073.htm>.
4. *Філоненко С. О.* Поняття “жіноча проза” як теоретична проблема літературознавства / С. О. Філоненко // Філологічні семінари. “Теоретичні й методологічні проблеми літературознавства. Понятійний апарат сучасного літературознавства : “своє” і “чуже”. – 2007. – № 10. – С. 325–333.
5. *Arsić Lj.* Mango : [roman] / Ljubica Arsić. – [4. izd.]. – Beograd : Laguna, 2008. – 252 s.

Стаття надійшла до редколегії 27.10.2011

Прийнята до друку 30.11.2011

**ARTISTIC EMBODIMENT OF WOMEN’S SOCIAL ROLES IN
THE NOVELS “MANGO” WRITTEN BY LIUBISA ARSYCH AND
“MAGDALYNKA” WRITTEN BY MARYNA GRYMCH**

Nadiia GDYCHYNSKA

*The Ivan Franko National University of Lviv,
The Department of Slavic philology,
Universitetska Str., 1, Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: nadia_gdychynska@ukr.net*

The article considers issues of women’s prose at the current stage of a literature development, it also contains a short characteristic of the phenomena of women’s art and analyzed the status of women in society. The special attention in the process of research is given to the analysis of women’s social role in the artistic works, whose authors are women.

The key words: social role, society, women’s prose, social type, gender, modern prose.

**ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ВОПЛОЩЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ РОЛЕЙ
ЖЕНЩИН В РОМАНЕ “МАНГО” ЛЮБИЦЫ АРСИЧ И
“МАГДАЛИНКИ” МАРИНЫ ГРИМИЧ**

Надежда ГДИЧИНСКАЯ

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра славянской филологии,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000,
e-mail: nadia_gdychynska@ukr.net*

В статье рассмотрены проблемы функционирования женской прозы на современном этапе развития литературы, представлено краткую характеристику феномена женского творчества, проанализированы статусы женщин в обществе. Особое внимание в ходе исследования уделяется анализу социальной роли женщины в художественных произведениях, авторами которых являются женщины.

Ключевые слова: социальная роль, социум, женская проза, социальный тип, гендер, современная проза.